

46

KÖNYVEKRŐL

A második világháború regényes története

Alig néhány éve, hogy külsőleg befejeződött, de bennünk még semmiképen sem fejeződött be. Minden idegszálunkban tovább remeg az átélése, az emléke, hiszen mindannyian oly rettenetes sokat veszítettünk miatta: ki a legkedvesebbjét, a hozzátartozóit, ki a vagyonát, ki mind a kettőt. Mindannyian átérezzük a feszültség és várakozás félelmetes perceit, napjait és hónapjait s még ma is változatlanul részesei vagyunk annak az izgalomnak, amely elfogott bennünket akkor, amikor például Görögország náci lerohanásáról vagy az északafrikai partraszállásról, vagy a sztalingrádi nagy fordulatról értesültünk. Ezernyi emlék, a továbbélő mult emlékei. De ezek az emlékek, mindaz, amiről a cenzura kemény korlátozásai idején csak egészen töredezetten, összefüggések és pontos adatok nélkül vettünk tudomást, kétségtelenül zavarosan, kuszan, rendezetlenül élt bennünk tovább.

Commager, a legnagyobb és legünnepeltebb élő amerikai történetíró vállalta ezt a szinte lehetetlennek látszó feladatot, hogy rendezze a második világháború katonai, politikai és emberi történetének még annyira kusza, szövevényes és nem egyszer megtévesztően ellentmondó anyagát. De Commager nem úgy fogta fel feladatát, mint ahogy ezt egy úgynevezett szaktudós tette volna. Mindezekelőtt voltaképpen nem is ő írta meg ezt a csodálatos könyvet, amely frázis nélkül hézagpótló, hiszen magyar nyelven a második világháborúnak egyetlen teljes, széleskörű, hű, tárgyilagos leírása sem jelent még meg. Commager nem adatokat, nem pusztá tényeket és számokat közöl velünk, hanem élményeket. Azokat szövegezte meg, akik csatatereken és a diplomácia műhelyeiben, szárazföldön, tengeren és levegőben valóban tanúi voltak a hadműveleteknek, a politikai és diplomáciai eseményeknek és a tömegmozgalmaknak. Megszólalnak a publicisták, az Egyesült Államok, Anglia, a Szovjetunió és Franciaország legkiválóbb hadi- és diplomáciai tudósítói, újságírói és ripor-

terei, hogy közvetlen élményeikről adjanak számot az olvasóknak mindarról, amit a «kis ember» legfeljebb csak részleteiben élhetett át. Commager feladata azután abból állott, hogy ezeket az első forrásból származó élményeket egységesítse s így valóban közvetlen élmények alapján úgy, ahogy a történetírásban nincsen egyetlen példa sem, írja meg a második világháború hatalmas époszát.

Számunkra ez a páratlan mű talán még sokkal többet jelent, mint az amerikaiak számára, hiszen előttünk tökéletesen elhallgatták az eseményeket, meghamisították az összefüggéseket, az előzményeket és következményeket, úgy, hogy mindaz, ami bennünk tovább él a második világháború történéseiről, tulajdonképpen nem is emlékkép, hanem torzkép. Most ennek a könyvnek az alapján minden esemény megkapja a maga helyét és szerepét, mégpedig oly módon, hogy a haditudósítóval behatolunk a burmai őserdőbe, a montecasinoi első állásokba, az atombomba ledobásának színhelyére — mindez idegvesztően izgalmas, de egyúttal mélységesen tanulságos nemcsak a multa nézve, hanem a jövőre nézve is. Commager könyvében néhány tucat izgalmasnál izgalmasabb regény van elrejtve, a valóság regényei, nyugodtan állíthatjuk azt is, hogy sorsunk regényei.

A könyv magyar kiadásának különös értékei Takács József rendkívül érdekes térképei, amelyeken nyomon követhetjük a hadi színteret és az események változásait.

SUHAY IMRE

Mégyszállási övezetek Németországban. Commager könyvéből